

Jezus en de Tempelbelasting

Een onderzoek naar de wordingsgeschiedenis en betekenis van
Matteüs 17:24-27

Werkstuk aangeboden aan:

Prof. Dr. A.B. Merz

Dr. H.L.M. Ottenheijm

Universiteit Utrecht
Faculteit Geesteswetenschappen
Departement Godgeleerdheid

Masterscriptie ter afronding van de Master “Theologie en Kerk”

Christiaan Cevaal

0426121

19 januari 2010

Voorwoord

De afgelopen maanden heb ik met plezier aan deze scriptie gewerkt. Niet dat het altijd gemakkelijk was, er waren ook een aantal momenten dat ik behoorlijk “vast” zat en het even duurde voordat de scriptie weer vlotgetrokken was. Maar ik denk dat dit voor iedereen die een keer een scriptie heeft moeten schrijven wel herkenbaar is.

Gelukkig waren er veel mensen die mij bij het schrijven van deze scriptie geholpen hebben en die wil ik op deze plaats dan ook graag bedanken. Allereerst mijn twee begeleiders, professor Merz en dr. Ottenheijm. Professor Merz was mijn eerste begeleider en heeft mij gedurende het gehele proces fantastisch geholpen. Ik wil haar bedanken voor de tijd die ze voor mij vrij heeft gemaakt, voor het meedenken over de opzet van de scriptie en voor het becommentariëren van de eerste versies van mijn hoofdstukken. Daarnaast wil ik haar bedanken voor de leuke en stimulerende gesprekken die we hadden tijdens onze besprekingen. Ook wil ik hier mijn tweede begeleider, dr. Ottenheijm, bedanken voor het vrijmaken van zijn tijd en de hulp die hij heeft gegeven, met name bij het schrijven van hoofdstuk 2.

Verder wil ik ook mijn vrouw Marjolein bedanken voor de steun die ze mij heeft gegeven in de tijd dat ik mijn scriptie heb geschreven en voor haar hulp bij het corrigeren van de eerste versie. Ook gaat mijn dank nog uit naar mijn medestudenten die tegelijkertijd met mij hun scriptie aan het schrijven waren. Het samen werken aan onze scripties, afgewisseld met de gezellige koffiepauzes vormden een stimulerende omgeving die zeker heeft bijgedragen aan het tot stand komen van deze scriptie.

Ten slotte nog een opmerking over de afbeelding op de voorzijde van deze scriptie. Dit is een foto van een Tyrische sjekel. Dit is het vierdrachmenstuk of “stater” waarvan Jezus zegt dat Petrus het zal vinden in de bek van een vis (Matt. 17:27). Met deze munt kon de tempelbelasting voor twee personen betaald worden. De afbeelding is afkomstig van: <http://biblicalmites.com/html/shekels.html>.

Christiaan Cevaal, 19 januari 2010.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	1.
§1.1 Aanleiding	1.
§1.2 Probleemstelling	1.
§1.3 Structuur	2.
Hoofdstuk 2: Historisch onderzoek naar de tempelbelasting	3.
§2.1 Inleiding	3.
§2.2 De Joodse tempelbelasting voor 70 na Christus	3.
§2.2.1 Hoe verliep de betaling van de tempelbelasting?	3.
§2.2.2 Wanneer begon men met het betalen van de tempelbelasting?	6.
§2.2.3 Hoe werd de tempelbelasting gemotiveerd vanuit de schrift?	12.
§2.2.4 Wie betaalde er tempelbelasting?	14.
§2.2.5 Gaat het in Matteüs 17:24-27 wel over tempelbelasting?	23.
§2.3 De Romeinse tempelbelasting van 70 na Christus	24.
§2.3.1 Onder Vespasianus	24.
§2.3.2 Onder Domitianus	27.
§2.3.3 Onder Nerva	27.
§2.3.4 Het einde van de tempelbelasting	29.
Hoofdstuk 3: Onderzoek naar de historische oorsprong en betekenis van Matteüs 17:24-27a	30.
§3.1 Inleiding	30.
§3.2 Methodologie	30.
§3.3 Inventarisatie van de aan deze tekst verwante tradities	32.
§3.3.1 God als koning	33.
§3.3.2 God als vader	37.
§3.3.3 God als koning en vader	41.
§3.3.4 Conclusies over de verkondiging van de historische Jezus	42.
§3.4 Historiciteit en betekenis van vers 25 en 26	42.
§3.4.1 Is er sprake van werkingsplausibele coherentie?	42.
§3.4.2 Is er sprake van historische contextplausibiliteit?	44.

§3.4.3 Gaan de verzen 25 en 26 terug op de historische Jezus?	52.
§3.4.4 Wat betekenen vers 25 en 26?	55.
§3.5 Bespreking van vers 27a	58.
Hoofdstuk 4: Wat betekent Matteüs 17:24-27 binnen het narratief van de evangelist?	60.
§4.1 Inleiding	60.
§4.2 Narratieve analyse	60.
§4.2.1 Narratieve analyse van de perikoop	60.
§4.2.2 Narratieve analyse in relatie tot het grotere verhaal van Matteüs	63.
§4.3 Voor wat voor gemeente schreef Matteüs?	66.
§4.3.1 Het ontstaan van het evangelie	66.
§4.3.2 Los van de synagoge en op zoek naar een nieuwe identiteit	67.
§4.3.3 De verhouding tot de buitenwereld	71.
§4.3.4 Samenvatting	73.
§4.4 Wat betekent dit verhaal voor de lezers van Matteüs?	74.
Hoofdstuk 5: De wording van het verhaal van Jezus tot Matteüs	79.
§5.1 Inleiding	79.
§5.2 Een logion van de historische Jezus	79.
§5.3 De Joods-christelijke gemeente voor 70 na Christus	81.
§5.4 Het verhaal bij Matteüs	82.
§5.5 Slot	84.
Hoofdstuk 6: Literatuurlijst	85.
Bijlage 1: Werkvertaling	90.
Bijlage 2: Is een uitspraak van de historische Jezus?	92.